

اثر بخشی شبکه‌های اجتماعی مجازی بر اعتماد در روابط بین فردی و اهمال کاری تحصیلی

خدیجه علی‌آبادی، مریم فلاحی*، مهدی کماسی

چکیده

مقدمه: با پیدایش شبکه‌های اجتماعی، استفاده از این شبکه‌ها جزء جدایی‌ناپذیر زندگی بسیاری از دانشجویان شده است. این پژوهش با هدف بررسی اثر بخشی شبکه‌های اجتماعی مجازی بر اعتماد در روابط بین فردی و اهمال کاری تحصیلی دانشجویان انجام شد. **روش‌ها:** این مطالعه نیمه تجربی در دانشکده پیراپزشکی بهبهان در سال ۹۸-۹۷ انجام شد. جامعه پژوهش دانشجویان رشته اتاق عمل (۱۶۷ نفر) بودند که به طور تصادفی در دو گروه شاهد و تجربی قرار گرفتند. گروه تجربی علاوه بر روش آموزش معمول از کتاب الکترونیکی ارسال شده در یکی از شبکه‌های اجتماعی استفاده نمودند و نکات مهم و مثال‌های جلسات گذشته را به صورت پیام از طریق شبکه اجتماعی دریافت نمودند. ابزارهای گردآوری اطلاعات پرسشنامه اهمال کاری تحصیلی سولومون و راثبولوم (Salomon & Rothblom)، پرسشنامه اعتماد در روابط بین فردی و پرسشنامه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بود. جهت تحلیل اطلاعات از آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیری استفاده شد.

نتایج: بعد از کنترل اثرات پیش‌آزمون، نتایج تفاوت معناداری بین دو گروه شاهد و تجربی در مورد اهمال کاری تحصیلی با $P < 0.01$ ، $F = 71/91$ نشان داد و با توجه به اندازه اثر استفاده از شبکه‌های مجازی ۳۶٪ از واریانس متغیر اهمال کاری تحصیلی را پیش‌بینی می‌کرد. همچنین بین دو گروه شاهد و تجربی متغیر اعتماد در روابط بین فردی، با $P < 0.01$ ، $F = 80/13$ ، تفاوت معناداری مشاهده شد و استفاده از شبکه‌های مجازی ۴۴٪ از واریانس متغیر اعتماد بین فردی را پیش‌بینی می‌کرد.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش نشان داد استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در تدریس و آموزش، در کاهش اهمال کاری تحصیلی دانشجویان مؤثر بوده است و همچنین موجب بهبود اعتماد بین فردی آنها می‌شود. بنابراین پیشنهاد می‌شود جهت بهره‌گیری از شبکه‌های اجتماعی مجازی در آموزش، برنامه‌ریزی‌های لازم به منظور استفاده صحیح از آن به عمل آید.

واژه‌های کلیدی: شبکه‌های اجتماعی مجازی، اعتماد در روابط بین فردی، اهمال کاری تحصیلی، رشته اتاق عمل.

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / بهمن ۱۳۹۸؛ ۱۹(۵۱): ۴۶۲ تا ۴۷۱

اعتماد به معنی انتظاری مثبت نسبت به رفتار دیگری در شرایطی رضایت‌بخش است (۱). اولین شرط ضروری

مقدمه

تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. (aliabadikh@atu.ac.ir)؛ مهدی کماسی، کارشناسی ارشد، تکنولوژی آموزشی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. (mehdikomasi88@gmail.com) تاریخ دریافت مقاله: ۹۸/۶/۴، تاریخ اصلاحیه: ۹۸/۶/۲۷، تاریخ پذیرش: ۹۸/۷/۹

* نویسنده مسؤو: مریم فلاحی، دانشجوی دکتری، تکنولوژی آموزشی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. falahi.maryam8@gmail.com دکتر خدیجه علی‌آبادی (دانشیار)، تکنولوژی آموزشی، دانشکده روانشناسی و علوم

و متداول‌ترین شکل اهمال‌کاری در حوزه تعلیم و تربیت، اهمال‌کاری تحصیلی است. اهمال‌کاری تحصیلی، عملی است که در آن دانش‌آموزان، امور تحصیلی و تکالیف درسی خود را به آینده موکول می‌کنند (۷).

گسترش فناوری‌های نوین در عرصه الکترونیک و رایانه در چند دهه گذشته، موجب پدیدار شدن انواع گوناگونی از برنامه‌های الکترونیکی و رایانه‌ای از جمله اینترنت، تلفن همراه، ماهواره در جهان شده است. گسترش اینترنت در سال‌های اخیر، گسترش برنامه‌های کاربردی مبتنی بر آن را نیز به همراه داشته است (۸). شبکه‌های اجتماعی، یکی از مهم‌ترین و موفق‌ترین این برنامه‌های اینترنتی هستند (۹). نسل جدید خدمات اینترنتی، وب ۲ و شبکه‌های اجتماعی است که به عنوان فرصتی برای ایجاد نوآوری در تدریس و یادگیری در نظر گرفته می‌شود. در عرصه تعلیم و تربیت شبکه‌های اجتماعی مجازی، به سرعت در حال رشد هستند (۱۰). شبکه‌های اجتماعی ابزارهای یادگیری ارزشمندی هستند، زیرا یادگیرندگان را به ایجاد، انتشار و اشتراک‌گذاری فعالیت‌هایشان قادر می‌سازد و تعامل و همکاری یادگیرنده را ساده می‌کنند (۱۱). باید اذعان داشت، شبکه‌های اجتماعی مجازی نسلی جدید از صفحه‌های اینترنتی هستند که بر اساس نیاز مخاطبان طراحی شده است. همبستگی‌ها و حضور افراد در اجتماع‌های واقعی که توسط این سایت‌های اجتماعی مجازی سامان‌دهی و اطلاع‌رسانی می‌شود، نه تنها موجب ارتباط بیشتر انسان‌ها شده بلکه در همبستگی بیشتر آنها نیز نقش بسزایی داشته است.

در پژوهشی که توسط کیامرثی و آریا پوران نتایج نشان داد که تعلل‌ورزی تحصیلی در دانش‌آموزان معتاد به اینترنت و دانش‌آموزان در معرض اعتیاد به اینترنت بیشتر از دانش‌آموزان بدون اعتیاد به اینترنت بوده است (۱۲). سلیمانی، فرح‌زاده ابرقویی و فرخ به این یافته‌ها رسیدند که بین استفاده مفرط از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه و اهمال‌کاری تحصیلی رابطه مثبت وجود دارد (۱۳). هنری

برقراری اعتماد بین فردی وابستگی متقابل بین فردی است و دومین شرط خطرپذیری است. یکی از اصول اولیه زندگی اجتماعی، داشتن اعتماد به یکدیگر است و اگر افراد در جامعه، نسبت به یکدیگر اعتماد و اطمینان نداشته باشند، تداوم زندگی در چنین جامعه‌ای دشوار خواهد بود (۲). اعتماد هنگامی شکل می‌گیرد که افراد بر اساس تعامل با دیگران قادر به پیش‌بینی اعمال آنان باشند و پس از شکل‌گیری بر چگونگی رفتار آنان با دیگران تأثیر می‌گذارد (۳). چاس (Chase) اعتماد را در دو سطح اعتماد بین شخصی و اعتماد تعمیم یافته تعریف می‌کند. از نظر وی اعتماد بین شخصی، داشتن اطمینان به نزدیکان و اعضای خانواده، بستگان و دوستان است. ولی اعتماد عام فراتر از اعتماد شخصی است (۴). اعتماد در روابط بین فردی در قشر جوان و دانشجو از اهمیت بسیاری برخوردار است، این گروه سنی به تازگی وارد اجتماع بزرگتر شده و از این پس اقدام به برقراری روابط بسیاری خواهد کرد و موفقیت در برقراری و اداره این روابط منجر به موفقیت‌های تحصیلی و روانی آنها می‌شود. در این بین یکی دیگر از فاکتورهای مؤثر در موفقیت‌های تحصیلی، پشتکار و همت دانشجویان است، این ویژگی‌ها باعث می‌شوند یادگیرنده به صورت پیگیر تکالیف خود را انجام دهد و به اهمال‌کاری روی نیاورد. اهمال‌کاری تحصیلی از بحث‌های مهمی است که در سال‌های اخیر مورد توجه بسیاری از پژوهشگران قرار گرفت و از آن به عنوان یک عادت بد و یک مشکل رفتاری یاد شده است که بسیاری از بزرگسالان در کارهای منظم روزانه خود تجربه می‌کنند. به ویژه در تکالیفی که بایستی در مدت معینی، انجام شوند (۵). روانشناسان عوامل گوناگونی را برای اهمال‌کاری برشمرده‌اند که می‌توان آنها را در دو طبقه کلی عوامل درونی و روانی، یعنی آسیب‌ها و ناهنجاری‌هایی که مربوط به خود فرد اهمال‌کار است و عوامل بیرونی و محیطی یعنی آسیب‌هایی که هنگام ارتباط با دیگر اشخاص و یا محیط اطراف، با آنها مواجه می‌شود (۶). معمول‌ترین

این دانشکده، این رشته به عنوان نمونه‌های آزمودنی انتخاب گردید. لذا این پژوهش با هدف بررسی اثربخشی شبکه‌های اجتماعی مجازی بر اعتماد در روابط بین فردی و اهمال‌کاری تحصیلی دانشجویان انجام گردید.

روش‌ها

پژوهش حاضر یک مطالعه نیمه تجربی با طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون است. جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانشجویان رشته اتاق عمل مشغول به تحصیل دانشکده پیراپزشکی بهبهان در سال ۹۷-۹۸ تشکیل دادند و نمونه پژوهشی، دانشجویان رشته اتاق عمل بودند که در نیمسال اول این سال تحصیلی واحد مدیریت در اتاق عمل را اخذ نموده بودند و به شکل نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. در مرحله بعد به دلیل این که تعداد دانشجویان کلاس‌هایی که این واحد درسی (مدیریت در اتاق عمل) را اخذ کرده بودند زیاد نبود و فقط چهار کلاس بودند، همه دانشجویان هر چهار کلاس که توسط یک استاد اداره می‌شد، مورد سنجش قرار گرفتند و دو کلاس به طور تصادفی به عنوان گروه تجربی (به تعداد ۳۹ نفر و ۴۲ نفر و جمعاً ۸۱ نفر) و دو کلاس دیگر نیز به عنوان گروه شاهد (به تعداد ۴۴ نفر و ۳۸ نفر و جمعاً ۸۲ نفر) انتخاب شدند. متغیر معدل پیش‌دانشگاهی دانشجویان، همگن‌سازی شد (به این صورت که معدل پیش‌دانشگاهی همه دانشجویان هر ۴ کلاس تهیه شد؛ به این منظور که اگر معدل‌های به لحاظ آماری پرت، در هر دو گروه وجود داشت، آن دانشجویان کنار گذاشته شود که در این فرآیند با چنین معدلی مواجه نشدیم) و یک پیش‌آزمون از همه آزمودنی‌ها گرفته شد. سپس محتوای درس مذکور که در قالب کتاب الکترونیکی آماده شده بود در کانال تلگرامی که ویژه این درس ایجاد شده بود، ارسال گردید و فقط در دسترس دانشجویان گروه تجربی قرار گرفت. در زمان تدریس گروه شاهد روش آموزش معمول را که مشتمل بر سخنرانی استاد همراه با نمایش اسلاید بود دریافت نمودند و گروه

(Henry) نیز معتقد است استفاده از رسانه‌های اجتماعی باعث اهمال‌کاری می‌شود (۱۴). در پژوهش‌های دیگری نیز مشخص شد اعتیاد به اینترنت با پیشرفت تحصیلی استاوروپولس (Stavropoulos) و همکاران و خودکارآمدی تحصیلی اوداکی (Odaci) رابطه منفی دارد (۱۵ و ۱۶). ناطقی در تحقیق خود به این نتیجه رسید که در حالی که این فناوری‌ها، فرصتی برای بهبود ارتباطات و فراگیری علم است، اما برای گروه‌های خاصی همچون نوجوانان به سبب عدم آگاهی و استفاده نامطلوب این فرصت می‌تواند به تهدید منجر شود (۱۷). اگر چه پژوهش‌های مختلفی در زمینه شبکه‌های اجتماعی توسط بلنچنیو (Blachnio) و همکاران و پژوهشگران مختلف انجام شده است (۱۸)، ولی پژوهشی در زمینه رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با اعتماد در روابط بین فردی و اهمال‌کاری تحصیلی دانشجویان تاکنون انجام نشده است. با توجه به بهره‌گیری گسترده کاربران اینترنت از شبکه‌های اجتماعی مجازی، سهم عمده‌ای از روابط بین فردی دانشجویان در شبکه‌های مجازی شکل می‌گیرد. از طرفی برداشت عامه مردم در خصوص کارکردهای شبکه‌های اجتماعی مجازی در آموزش، برداشتی منفی است، اغلب افراد ذی‌ربط به خصوص مدیران و والدین، ورود این شبکه‌ها به عرصه آموزش را موجب تصنعی شدن محیط‌های آموزش و فاقد ارزش و اعتبار می‌دانند. بنابراین، بررسی میزان استفاده از این شبکه‌ها، در بین دانشجویان به منظور پی بردن به شباهت ضروری بنظر می‌آید. از آن جایی که محل انجام پژوهش حاضر، دانشکده پیراپزشکی شهر بهبهان بوده است و رشته‌های موجود در این دانشکده (بهداشت، اتاق عمل، رادیولوژی و پرستاری) بودند، بنا به اعتقاد محققان رشته اتاق عمل، در صحنه عملیاتی از حساسیت بالاتری نسبت به سایر رشته‌های این دانشکده برخوردار است و کوچک‌ترین اهمال‌کاری و کم کاری توسط دانشجویان این رشته ممکن است تلفات جبران‌ناپذیری به بار آورد، به همین دلیل از بین رشته‌های

همچنین در این مقیاس گویه‌های ۴-۶-۱۱-۱۵-۱۶-۲۱-۲۳-۲۵ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. این پرسشنامه توسط جوکار و دلاورپور، به فارسی ترجمه شده و اعتبار و روایی آن به ترتیب ۰/۶۱ و ۰/۸۸ به دست آمده است (۱۹).

پرسشنامه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی: این پرسشنامه دارای ۲۱ سؤال است و هدف آن ارزیابی میزان استفاده افراد از شبکه‌های اجتماعی است. طیف پاسخ‌دهی آن از نوع لیکرت پنج گزینه‌ای است (کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) که هر ماده دارای ارزشی بین ۱ تا ۵ است. برای به دست آوردن امتیاز کلی پرسشنامه، امتیازات مربوط به تک تک سؤالات با هم جمع می‌شود. این امتیاز دامنه‌ای از ۲۱ تا ۱۰۰ خواهد داشت. این پرسشنامه توسط آریایی و همکاران ساخته و طراحی گردیده است و پایایی آن با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ ۰/۷۶ گزارش شده است (۲۰).

داده‌های این پژوهش از طریق تکمیل پرسشنامه توسط آزمودنی‌های گروه تجربی و شاهد، قبل و بعد از اجرای مداخله به دست آمد. یعنی قبل و بعد از مداخله، هر سه پرسشنامه به عنوان پیش‌آزمون و پس‌آزمون در هر دو گروه تکمیل شد. جهت دسترسی به نمونه‌های آزمودنی، به آموزش دانشکده پیراپزشکی بهبهان مراجعه و پس از دریافت اطلاعات لازم درباره نمونه‌های آزمودنی، هماهنگی‌های لازم با دانشکده جهت انجام پژوهش انجام گرفت و در روزهای مشخصی که از قبل تعیین گردیده بود، با مراجعه حضوری در کلاس، پرسشنامه‌ها در اختیار دانشجویان قرار گرفت و توضیحات لازم در خصوص نحوه پر کردن و روال پژوهش برای آنها توضیح داده شد و در انتها پرسشنامه‌ها جمع‌آوری شد. روش‌های آماری به کار رفته در این پژوهش شامل روش‌های آمار توصیفی و روش‌های آمار استنباطی بود. در سطح آمار توصیفی از میانگین، انحراف استاندارد، فراوانی استفاده گردید. در سطح آمار استنباطی جهت تعمیم صفات نمونه به جامعه از

تجربی علاوه بر روش آموزش معمول و استفاده از کتاب الکترونیکی ارسال شده در کانال تلگرام، نکات مهم و مثال‌های جلسات گذشته را به صورت پیام از طریق شبکه اجتماعی تلگرام دریافت نمودند. در میان پیام‌های درسی ارسالی، پیغام‌هایی در جهت بهبود روابط اجتماعی و فاکتورهای مهم و تأثیرگذار جهت اعتماد در بین افراد جامعه نیز در کانال تلگرامی ارائه شد، این در حالی بود که گروه شاهد پیام‌های مذکور را دریافت نکردند، به این علت که نتایج به دست آمده از تحقیق در انتهای پژوهش با هم قابل مقایسه باشند و بتوان به راحتی و بدون خطا نتیجه‌گیری کرد که تغییرات احتمالی دیده شده ما بین دو گروه شاهد و تجربی، به علت تفاوت شیوه آموزشی آنها بوده است نه متغیرهای مزاحم و کنترل نشده. تعداد کل پیام‌های ارسال شده توسط محققین ۵۳ پیام بود. پس از ارائه محتوای آموزشی مکمل از طریق شبکه اجتماعی تلگرام به دانشجویان گروه تجربی، طی یک پس‌آزمون، نقش شبکه اجتماعی مجازی بر روی گروه تجربی در مقایسه با گروه شاهد و تأثیر آن بر متغیرهای اعتماد در روابط بین فردی و اهمال‌کاری تحصیلی آن‌ها ارزیابی شد. به منظور رعایت ملاحظات اخلاقی از جمله اخذ رضایت از شرکت‌کنندگان برای شرکت در تحقیق، محرمانه ماندن اطلاعات افراد، عدم اجبار در ادامه دادن روند کار، در دسترس بودن محقق برای پاسخ‌گویی به سؤالات و کسب مجوز اجرای پژوهش از دانشگاه به توزیع پرسشنامه در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی اقدام گردید. ابزارهای مورد استفاده سه پرسشنامه به شرح زیر بودند:

پرسشنامه اهمال‌کاری تحصیلی سولومون و راثبلوم: (Salomon & Rothblom) پرسشنامه اهمال‌کاری تحصیلی سولومون و راثبلوم دارای ۲۷ سؤال است. نحوه پاسخ‌دهی به گویه‌های پرسشنامه به این صورت است که پاسخ دهندگان میزان موافقت خود را با هر گویه با انتخاب یکی از گزینه‌های "به ندرت، بعضی اوقات، اکثر اوقات، همیشه" مشخص می‌کنند، نمره گویه‌ها ۱ تا ۴ است.

در نمونه پژوهشی ۳۳ نفر (۲۰٪/۲) زن و ۱۳۰ نفر (۷۹٪/۸) مرد بودند. ۳۳ نفر زن شرکت‌کننده در پژوهش ۱۴ نفر (۴۲٪/۴۳) متعلق به گروه تجربی و ۱۹ نفر (۵۷٪/۵۷) متعلق به گروه شاهد بودند و از ۱۳۰ نفر (۷۹٪/۸) مرد شرکت‌کننده در پژوهش ۸۱ نفر (۶۲٪/۳۱) متعلق به گروه تجربی و ۴۹ نفر (۳۷٪/۶۹) متعلق به گروه شاهد بودند.

نتایج آزمون T وابسته کاهش معناداری را بین پیش‌آزمون و پس‌آزمون متغیر اهمال‌کاری تحصیلی در گروه تجربی نشان داد ($p < 0/01$). نتایج آزمون T وابسته اختلاف معناداری را بین پیش‌آزمون و پس‌آزمون این متغیر در گروه شاهد نشان نداد ($p > 0/05$).

نتایج آزمون T وابسته افزایش معناداری را بین پیش‌آزمون و پس‌آزمون متغیر اعتماد بین فردی در گروه تجربی نشان داد ($p > 0/01$). نتایج آزمون T وابسته اختلاف معناداری را بین پیش‌آزمون و پس‌آزمون این متغیر در گروه شاهد نشان نداد ($p > 0/05$).

آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیری استفاده شد. از آزمون T همبسته برای بررسی تفاوت بین پیش‌آزمون و پس‌آزمون هر گروه و از تحلیل کوواریانس برای مقایسه پس‌آزمون دو گروه مورد مطالعه استفاده شد. در نهایت جهت توصیف و تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار (IBM, SPSS-23 Armonk, NY, USA) و Excel استفاده گردید.

نتایج

کل حجم نمونه این پژوهش ۱۶۷ نفر بود. ۴ نفر از شرکت‌کنندگان (۲ نفر از گروه تجربی و ۲ نفر از گروه شاهد) به دلیل شرکت نکردن در پیش‌آزمون و پس‌آزمون از مطالعه خارج شدند و در نهایت حجم نمونه به ۱۶۳ نفر رسید. تعداد گروه تجربی ۸۱ نفر (۳۰٪/۵۰) و تعداد گروه شاهد ۸۲ نفر (۷۰٪/۴۹) از دانشجویان شرکت‌کننده

جدول ۱: مقایسه میانگین دو گروه مورد مطالعه در دو متغیر اهمال‌کاری تحصیلی و اعتماد بین فردی در دو مرحله اندازه‌گیری

متغیر	آزمون	گروه تجربی	گروه شاهد	T	p
اهمال‌کاری تحصیلی	قبل از آموزش	۵۶/۴۳±۱۰/۴۴	۵۵/۴۰±۸/۲۲	۱/۳۸	۰/۱۷
	بعد از آموزش	۵۳/۲۴±۱۱/۰۱	۵۵/۰۳±۸/۵۷	۳/۱۱	۰/۰۲۱
اعتماد بین فردی	قبل از آموزش	۲۸/۶۰±۳/۰۳	۲۸/۴۶±۲/۹۲	-۰/۳۰	۰/۷۶
	بعد از آموزش	۳۰/۴۱±۳/۰۶	۲۸/۵۰±۲/۹۵	۴/۰۷	۰/۰۰۱

در ادامه نتایج تحلیل کوواریانس برای هر دو متغیر ارائه شده است.

جدول ۲: نتایج آزمون کواریانس تک متغیری برای مقایسه دو گروه در اهمال‌کاری تحصیلی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	معناداری	میزان تأثیر	توان آماری
پیش‌آزمون	۱۵۱۲۰/۱۸	۱	۱۵۱۲۰/۱۸	۴۴۳۸/۷۳	۰/۰۰۱	۰/۹۶	۱/۰۰
عضویت گروهی	۳۱۲/۴۰	۱	۳۱۲/۴۰	۹۱/۷۱	۰/۰۰۱	۰/۳۶	۱/۰۰
خطا	۵۴۵/۰۲	۱۶۰	۳/۴۰				
کل	۴۸۵۶۰۸/۰۰	۱۶۳					

وجود داشت. در متغیر اهمال‌کاری تحصیلی میانگین تعدیل شده گروه تجربی (۵۲/۲۹) و میانگین تعدیل شده گروه شاهد (۵۵/۰۷) بود. که با توجه به نتایج تحلیل کوواریانس

نتایج جدول (۲) نشان می‌دهد که بعد از کنترل اثرات پیش‌آزمون، در متغیر اهمال‌کاری تحصیلی با ($P < 0/01$), $F = 71/91$ تفاوت معناداری بین دو گروه تجربی و شاهد

دانشجویان می‌شود. با توجه به اندازه اثر استفاده از شبکه‌های مجازی ۳۶٪ از واریانس متغیر اهمال‌کاری تحصیلی را پیش‌بینی می‌کرد.

و میانگین‌های تعدیل شده و با در نظر گرفتن محدودیت‌های پژوهش می‌توان گفت استفاده از شبکه‌های مجازی در تدریس موجب کاهش اهمال‌کاری تحصیلی

جدول ۳: نتایج آزمون کواریانس تک متغیری برای مقایسه دو گروه در اعتماد بین فردی

منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	معناداری	میزان تأثیر	توان آماری
پیش‌آزمون	۱۲۹۴/۴۷	۱	۱۲۹۴/۴۷	۱۲۶۴/۸۱	۰/۰۰۱	۰/۸۸	۱/۰۰
عضویت گروهی	۱۲۹/۷۷	۱	۱۲۹/۷۷	۱۲۶/۸۰	۰/۰۰۱	۰/۴۴	۱/۰۰
خطا	۱۶۳/۷۵	۱۶۰	۱/۰۲				
کل	۱۴۳۰/۱۷/۰۰	۱۶۳					

آموزش یادگیرندگان در کاهش اهمال‌کاری تحصیلی دانشجویان مؤثر بوده است. این یافته، با نتایج پژوهش‌های استاوروپولس (Stavropoulos) و همکاران، اوداکی (Odaci)، کیامرثی و آریاپوران، سلیمانی، فرح زاده ابرقویی و فرخ، هنری (Henry) هم‌سو است آشکار است که هر چه فرد زمان بیشتری را در شبکه‌های اجتماعی سپری کند لزوماً زمان کم‌تری را جهت پرداختن به امور تحصیلی خواهد داشت ولی با بهره‌گیری صحیح و اصولی از شبکه‌های اجتماعی می‌توان تا حدود زیادی از اهمال‌کاری تحصیلی جلوگیری کرد و منجر به پیشرفت تحصیلی شد. همچنین نتیجه پژوهش نشان داد، میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، بر اعتماد در روابط بین فردی افراد تأثیر می‌گذارد. بنابراین به کارگیری شبکه‌های اجتماعی مجازی در تدریس و آموزش در بهبود اعتماد بین فردی دانشجویان مؤثر بوده است. نتیجه پژوهش ناطقی نیز هم‌سو با این یافته است. هم‌سویی نتایج حاضر با نتایج تحقیقاتی که گزارش شد می‌تواند تعمیم‌پذیری نتایج را افزایش داده و صحت و اعتبار نتایج حاصله را بیش‌تر کند. بنابراین و با توجه به شباهت نتایج پژوهش حاضر با پژوهش‌های مختلف می‌توان به این باور رسید که چنانچه در استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی اعتدال رعایت شود و با برنامه‌ریزی قبلی آنها را در

نتایج جدول (۳) نشان می‌دهد که بعد از کنترل اثرات پیش‌آزمون، در متغیر اعتماد بین فردی با $(P < 0/01)$ ، $(F = 80/13)$ ، تفاوت معناداری بین دو گروه تجربی و شاهد وجود داشت. در متغیر اعتماد بین فردی میانگین تعدیل شده گروه تجربی (۳۰/۳۵) و میانگین تعدیل شده گروه شاهد (۲۸/۵۶) بود. که با توجه به نتایج تحلیل کواریانس و میانگین‌های تعدیل شده استفاده از شبکه‌های مجازی در تدریس موجب بهبود اعتماد بین فردی دانشجویان می‌شود. با توجه به اندازه اثر استفاده از شبکه‌های مجازی ۴۴٪ از واریانس متغیر اعتماد بین فردی را پیش‌بینی می‌کرد.

بحث

این پژوهش با هدف بررسی اثربخشی استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر اعتماد در روابط بین فردی و اهمال‌کاری تحصیلی دانشجویان رشته اتاق عمل در دانشکده پیراپزشکی شهر بهبهان انجام گرفت. نتیجه پژوهش نشان داد، میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، اهمال‌کاری تحصیلی را پیش‌بینی می‌کند. با توجه به نتایج تحلیل کواریانس و میانگین‌های تعدیل شده و با در نظر گرفتن محدودیت‌های پژوهش می‌توان به این نتیجه رسید که استفاده از شبکه‌های مجازی در تدریس و

ورود فناوری‌های ارتباطی، دگرگونی بنیادینی را در ساختار مناسبات و ارتباطات انسانی ایجاد کرده است (۲۲). پیامد این امر شکل‌گیری نوع جدید از تعاملات انسانی است که ضمن تمایز از الگوهای ارتباطی مرسوم در رسانه‌های ارتباط جمعی عملاً فرصت‌های نوینی را در جهت تجلی خود و هویت، به وجود آورده است (۲۳). استفاده زیاد از اینترنت با پیامد کاهش ارتباطات خانوادگی همراه بوده است و برای اهداف ارتباطی با کاهش مقدار چرخه ارتباط اجتماعی محلی همراه است (۲۴). جایگزین نمودن شبکه‌های اجتماعی به جای حضور و تعامل با افراد در دنیای واقعی، باعث خواهد شد که ارتباطات اجتماعی و عاطفی کاربران رشد نکند (۲۵). به دلیل این که در شبکه‌های اجتماعی مجازی، افراد می‌توانند با نام مستعار و بدون این که شناخته شوند در فضای اجتماعی مجازی به تعامل بپردازند، از این جهت اعتماد کاربران به یکدیگر در چنین فضایی رنگ می‌بازد و اعتماد در روابط بین فردی به قدر کافی شکل نمی‌گیرد و افرادی که مدت زمان زیادی را از شبکه‌های اجتماعی مجازی جهت ارتباطی، استفاده می‌کنند به تناسب از ارتباطات واقعی حضور در جامعه محلی خود دور می‌مانند و در نهایت ارتباطات مجازی خود را گسترش می‌دهند، ارتباطی که در برخی مواقع و برای برخی افراد ویژگی آن عدم اعتماد در روابط بین فردی است. این پژوهش، با محدودیت‌هایی از جمله، محدود بودن جامعه پژوهش به دانشجویان یک رشته، تعداد کم آزمودنی‌ها، مشکل در قانع کردن دانشکده مربوطه جهت همکاری برای اجرای پژوهش روبه‌رو بود. در همین راستا پیشنهاد می‌گردد این تحقیق در دانشجویان رشته‌ها و دانشکده‌های متعدد اجرا شود. همچنین پیشنهاد می‌گردد سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی کشور و دفتر تألیف کتاب‌های درسی و مؤسسات مرتبط با تولید محتوای درسی، محتوایی را جهت ارتقای آگاهی دانش‌آموزان در ارتباط با چگونگی استفاده مناسب از شبکه‌های اجتماعی تدوین کنند. از نقاط قوت این پژوهش تمرکز این موضوع بر روی دانشجویان پیراپزشکی است، زیرا تا قبل از این، اغلب پژوهش‌های مشابه بر روی

آموزش به کار بریم، می‌توانیم به بازخوردهای مثبت آنها امیدوار باشیم. یافته‌ها نشان داد استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با اهمال‌کاری تحصیلی یادگیرندگان ارتباط دارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت یکی از مواردی که در فرآیند انجام تکالیف مرتبط با مدرسه و کلاس تأثیرگذار است جدیت و انجام تکالیف است که با استفاده صحیح و هدفمند از شبکه‌های اجتماعی مجازی از سوی یادگیرندگان، تکالیف در وقت مقرر انجام پذیرفته و شاهد اهمال‌کاری تحصیلی یادگیرندگان نخواهیم بود، این نکته به روشنی بیان می‌دارد که صرف استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در امور تحصیلی نه تنها موجب اختلال نمی‌شود بلکه می‌تواند در راستای اهداف آموزش و یادگیری قرار گرفته و از معضلات آموزشی از جمله اهمال‌کاری تحصیلی بکاهد. نظریه رفتاری، اهمال‌کاری را بر مبنای قوانین تئوری اسکینر یعنی پاداش و تنبیه تبیین می‌کند (۲۱). طبق این نظریه، اگر فعالیتی تقویت فوری را در پی نداشته باشد فرد در انجام آن اهمال‌کاری می‌کند. اگر ما دو فعالیت حضور در شبکه‌های اجتماعی و پرداختن به امور تحصیلی را با یکدیگر مقایسه کنیم، متوجه می‌شویم افرادی که در شبکه‌های اجتماعی حضور دارند، متن‌ها، تصاویر و ویدئوهای جالب، اخبار مختلف، درخواست دوستی و عواملی از این دست را مرتباً دریافت می‌کنند که به نوبه خود برای فرد خاصیت تقویت‌کنندگی دارد و به فرد برای حضور بیش‌تر در این فضا، انگیزه می‌دهد. از سوی دیگر امور تحصیلی را از دو جنبه می‌توان بررسی کرد، یکی این که فرد اصلاً انگیزه تحصیلی ندارد و نمی‌خواهد ادامه تحصیل دهد و دیگر آن که در صورت پرداختن به امور تحصیلی، تقویت فوری دریافت نمی‌کند، یا تقویتی که دریافت می‌کند نسبت به تقویت دریافتی از حضور در شبکه‌های اجتماعی، ضعیف‌تر است. بنابراین فرد بیش‌تر زمان خود را به حضور در شبکه‌های اجتماعی می‌گذراند و نسبت به انجام تکالیف درسی تعلل می‌ورزد.

گروه در جهت اهداف علمی و تخصصی، می‌تواند باعث شود تا دانشجویان عملکرد تحصیلی مثبتی داشته باشند. همچنین به نظر می‌رسد محوریت یافتن ارتباطات، از متن خارج شدن مکان‌ها و تجارب روزمره افراد، رواج شکل‌های ارتباطی نابسته به زمان و مکان و انجام هم‌زمان چند نقش سبب تحت تأثیر قرار گرفتن افراد در مقوله اعتماد کردن در روابط بین فردی شده است.

بنابراین استادان و مربیان باید برای آموزش و راهنمایی در کلاس‌های درس خود، شیوه‌های برقراری ارتباط با تکنولوژی‌های جدید و طرز استفاده از قابلیت‌های آنها را آموخته و از طراحی و اجرای فعالیت‌های تدوین شده در شبکه‌های اجتماعی آگاه شوند.

قدردانی

از تمامی دانشجویان و کارمندان دانشکده پیراپزشکی بهبهان و به خصوص دانشجویان رشته اتاق عمل نهایت تشکر و قدردانی را داریم.

دانشجویان علوم انسانی و مهندسی انجام گرفته بود و یک مورد دیگر این که هم‌زمان دو متغیر اهمال‌کاری تحصیلی، که از نظر سطح‌بندی در حیطه اهداف شناختی قرار دارد و متغیر اعتماد در روابط بین فردی که در حیطه اهداف عاطفی است را مورد پژوهش قرار می‌دهد؛ اما مهم‌ترین مزیت و نقطه قوت این پژوهش نوع مطالعه است که برخلاف اغلب پژوهش‌های مشابه ابزار اندازه‌گیری و جمع‌آوری داده‌ها فقط پرسشنامه نبود، بلکه هم از خود شبکه اجتماعی مجازی جهت پیاده‌سازی پژوهش بهره گرفته شد و هم پیام‌های جانبی به یادگیرندگان ارسال گردید.

نتیجه‌گیری

یافته‌ها نشان داد استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با اهمال‌کاری تحصیلی یادگیرندگان ارتباط دارد. محدود بودن استفاده از شبکه‌های اجتماعی برای ارتباط با اساتید و هم‌کلاسی‌ها و تعریف قوانین و مقررات در هنگام ایجاد گروه‌های اجتماعی علمی و نظارت بر فعالیت‌های اعضای

منابع

1. Omidvar T. [Examine the role of social networks on social capital][Dissertation]. Tehran: Islamic Azad University; 2012. [Persian]
2. Adlipour S, Ghasemi V, Mir Mohammadtabar S. [The Impact On Cultural Identity Isfahan Young Social Network Facebook]. Iranian Journal Of Cultural Research. 2014; 7(1): 1-28. [Persian]
3. Mojarrady V, Eslamy A, Jamal S. [Studying the Status of use of Virtual Social Network among the Students in Northern Khorasan province]. Journal Of North Khorasan Police Science. 2014; 1(4): 85-99. [Persian]
4. Chase L. Procrastination: the new master skill of time management. Agency Sales. 2003; 33(9): 60.
5. Hamidi F, Mahdih Najafabadi M, Naziyan Najafabadi s. [The Relationship between Internet Addiction and Academic Procrastination among Secondary School Students]. Technology of Instruction and Learning. 2015; 1(3): 89-106. [Persian]
6. Crystal D. Txtng: The Gr8 Db8. 1sted. Oxford: Oxford University Press; 2008.
7. Dong TP, Cheng NC, Wu YC. A study of the social networking website service in digital content industries: The Facebook case in Taiwan. Computers in Human Behavior. 2014 ; 30: 708-714.
8. Lee J, Lee H. The computer-mediated communication network: Exploring the linkage between the online community and social capital. new media & society. 2010 ; 12(5): 711-27.
9. Sponcil M, Gitimu P. Use of social media by college students: Relationship to communication and self-concept. Journal of Technology Research. 2013; 4: 1-13.
10. Eltantawy N, Wiest JB. The Arab spring[Social media in the Egyptian revolution: reconsidering resource mobilization theory. International journal of communication. 2011; 5: 18.
11. Rebetez MM, Rochat L, Van der Linden M. Cognitive, emotional, and motivational factors related to procrastination: A cluster analytic approach. Personality and Individual Differences. 2015; 76: 1-6.
12. Kiamarsi A, Aryapooran S. [Prevalence of internet addiction and it relationship with academic

- procrastination and aggression in students]. *Journal Of School Psychology*. 2015;4 (3): 85-67. [Persian]
13. Soleimani M, farahzadeh Abarghohi F, Farrokh A. [Barresiye Rabeteye Beine Estefadeh Mofrat Az Telephone Hamrah Va Ehal Kariye Tahsili Dar Daneshjooyan]. *Proceedings of the 1st International Conference on Educational ,Psychology and Social Sciences: 2015 July 20; shiraz: Fall; 2015*. [Persian]
  14. Henry SK. On social connection in university life. *About Campus*. 2012 ; 16(6): 18-24.
  15. Stavropoulos V, Alexandraki K, Motti-Stefanidi F. Recognizing internet addiction: prevalence and relationship to academic achievement in adolescents enrolled in urban and rural Greek high schools. *Journal of adolescence*. 2013; 36(3): 565-76.
  16. Odacı H. Risk-taking behavior and academic self-efficacy as variables accounting for problematic internet use in adolescent university students. *Children and youth services review*. 2013 ; 35(1): 183-7.
  17. Nateghi AH. [Shabakehaye Ejtemaeii Majazi Va Naghshe An Dar Ertebate Fardi Va Beyne Fardi Karbarane Irani]. *Proceedings of the 3th International Conference On Web Research; 2017 Jan 30; Tehran: Springer; 2017*. [Persian]
  18. Błachnio A, Przepiórka A, Rudnicka P. Psychological determinants of using Facebook: A research review. *International Journal of Human-Computer Interaction*. 2013 ; 29(11): 775-87.
  19. Jukar B, DelavarPuor MA. [Rabeteye Taalol Varzi Amoozesh Ba Ahdaf Pishraft]. *New Thoughts on Educational*. 2007; 3 (3): 61-80. [Persian]
  20. Aryani E, ZahedBabelan A, Moenikia M, Khaleghkhah A, Soroush M, Mousavi T. [The role of virtual social networks in the research capabilities of postgraduate students]. *Social Development and Welfare Planning*. 2016; 8 (29): 41-69. [Persian]
  21. Javadinia SA, Erfanian M, Abedini M, Bijari B. [The Effects of Social Networks on Academic Achievement of Students, a Study in Birjand University of Medical Sciences]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2012; 12 (8) :598-606. [Persian]
  22. Aghili Sv, Poory E. [The effects of of virtual social networks on interpersonal communication]. *Culture Communication Studies*. 2011; 1 (3): 25-42. [Persian]
  23. Rasoulzadeh Aghdam S, Ehyaei P, Adlipour S, Sohrabi M. [Analysis Of The Relationship Between Facebook Social Network Presence And Social Isolation Among Youth In Tabriz]. *Social Development*. 2014; 8(4): 154-132. [Persian]
  24. Aivazian F, Badri R, Sarandi P, Ghasemi Z. [Baresiye Rabeteye Beyne Ehmalkari Va Ezat Nafse Ba Angizesh Pishraft Danesh amoozan Dokhtar Mahghtae Motovasete Shahrestan Kashan]. *Instruction and Evaluation*. 2011; 4 (14): 164-151. [Persian]
  25. Saboory Khosroshahy H, Azargoon N. [Tasire Shabakeye Ejtemaei Majazi (Face book) Bar Hoviyate Ejtemaeii]. *Media Studies*. 2013; 8(21): 1-20. [Persian]

The Effect of Virtual Social Networks on Trust in Interpersonal Relationships and Academic Procrastination

Khadijeh Aliabadi¹, Maryam Falahi², Mehdi Komasi³

Abstract

Introduction: With the advent of social networks, their use has become an integral part of the lives of many students and is in some way intertwined to their personal life. The main purpose of this study was to investigate the effectiveness of virtual social networks on trust in interpersonal relationships and academic procrastination of students.

Methods: This quasi-experimental study with pre-test and post-test design conducted at Behbahan paramedical faculty in 1997-98. The sample consisted of 167 Operating Room Students who were randomly divided into two experimental and control groups, 81 and 82, respectively. Data were collected using the Solomon & Rothbloo Academic Delay Questionnaire, Interpersonal Reliability Questionnaire, and Virtual Social Networking Questionnaire.

Results: After controlling for the pre-test effects of academic procrastination with $p < 0.01$, $F = 91/71$, there was a significant difference between the control and experimental groups and considering the effect of using virtual networks 36% of the variance predicted academic procrastination. Also, there was a significant difference between the control and experimental groups regarding the trust variable in interpersonal relationships after controlling for pre-test effects, $F = 80/13$, $p < 0.01$. The variance predicted interpersonal trust.

Conclusion: The results showed that using virtual social networks in teaching and training has been useful in reducing academic procrastination and it also improves their interpersonal trust. Therefore, it is recommended to tap into virtual social networks in education

Keywords: Virtual Social Networks Trust In Interpersonal Relationships, Academic Procrastination, Student, Operating Room Discipline.

Addresses:

- ¹ Associate professor, Instructional Technology, Faculty of Education and psychology of Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. Email: aliabadikh@atu.ac.ir
- ² (✉) ph.D student, Instructional Technology, Faculty of Education and psychology of Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. Email: falahi.maryam8@gmail.com
- ³ M.Sc, Instructional Technology, Faculty of Education and psychology of Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. Email: mehdikomasi88@gmail.com